

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

Vår ref.
23/02784-5

Deres ref.
22/5025

Dato
30.08.2023

NMBUs Innspill til arbeidet med stortingsmelding om forskningssystemet

NMBU takker for Kunnskapsdepartementets invitasjon til innspill om Forskningsrådets rolle og funksjoner i det norske forskningssystemet.

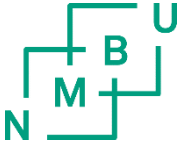
I det følgende spiller NMBU inn synspunkter på et sett med tema vi mener er av stor betydning, og inkluderer synspunkter om Forskningsrådets merverdi, funksjoner som må ivaretas fremover, bevaringspunkter og forbedringspunkter.

Forskningsrådet har over mange år hatt en essensiell og til dels dominerende rolle i det norske systemet for eksterntfinansiering av forskning. Fremover forventes de økonomiske rammene for samfunnet og for forskningssystemet å være stramme. For UH-sektoren signaliseres det at mange oppgaver, også nye oppgaver, vil forventes løst av institusjonene gjennom basisbevilgningen. Interessen for eksterne finansieringskilder vil bli stor i sektoren.

Særlig de forskningstunge universitetene, slik som NMBU, kan ikke levere det samfunnet trenger uten betydelig ekstern finansiering av høy-kvalitetsforskning. UH-sektoren trenger et godt Forskningsråd til å fordele forskningsmidler.

Kvalitet og virkemidler

Den viktigste merverdien ved Forskningsrådet er den kvalitetshevende funksjonen for norsk forskning. Spesielt viktig er det at Forskningsrådet sikrer volum og kvalitet på forskerdrevet langsiktig grunnleggende forskning. Dette bør gjøres ikke bare gjennom finansieringsordningene som er åpne for alle tema og disipliner, men også innenfor de tematisk prioriterte satsingsområdene. Forskningsrådet fyller til dels denne rollen i dag, men langt i fra tilstrekkelig. En større del av Forskningsrådets finansiering bør vris i denne retningen. NMBU vil også understreke at sterkere forskningsmiljøer i Norge vil gi bedre sjanser i EUs rammeprogram kolonne Fremragende vitenskap, med ordninger som ERC og Marie Skłodowska-Curie.

Forskningsrådets finansieringsordninger bør i hovedsak ha brede utlysninger og fleksible rammer, og styring bør holdes på et overordnet nivå.

Forskningssektoren trenger en god kombinasjon av ulike virkemidler. Store satsinger som sentre er svært viktige, men det er også behov for mindre prosjekttildelinger. Ulike fagdisipliner har ulike behov. Vi trenger ordninger som gir muligheter for både større og mindre forskningsmiljøer, for dyktige forskere i tidlig karriere og for de mer etablerte, og finansiering som kommer inn i ulike faser helt fra tidlig ide-utvikling.

Den gjeldende langtidsplanen legger økt vekt på å ta kunnskap i bruk. Høy kvalitet i forskning er ikke det eneste som må til for at kunnskap kommer til nytte i samfunnet. Men forskning av høy kvalitet er fundamentet som kan gi oss solid ny kunnskap og løse dagens og framtidens utfordringer. Høy-kvalitets, forskerdrevet, langsiktig grunnforskning i UH-sektoren er av stor betydning for forskningens bidrag til verdiskapning i samfunnet.

Grunnleggende forskning av høy kvalitet legger grunnlag for anvendt forskning rettet mot store samfunnsutfordringer, og kvalitet må prioriteres i hele virkemiddelkjeden frem til kunnskap kommer til anvendelse. Å ta i bruk svak kunnskap gir samfunnet ingen nytteverdi, det er uheldig bruk av ressurser og kan ha skadepotensiale. Vi understreker igjen betydningen av Forskningsrådets kvalitetshevende funksjon og at den funksjonen bør prioriteres sterkere og forbedres.

Forskningsbasert utdanning

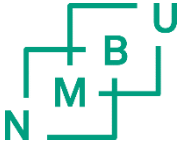
Et viktig poeng for NMBU er den avgjørende betydningen Forskningsrådet har for at universitetenes forskningsbaserte utdanning faktisk er forskningsbasert. Uten å ha høy-kvalitets nyskapende forskning i bunn, kan universitetene ikke utdanne framtidens ledende innovatører og entreprenører. Forskningsrådet er en sentral aktør i å sikre kvaliteten i toppen av det norske utdanningssystemet.

Finansiering fra EU

De siste årene har norske forskningsinstitusjoner bygd seg opp til et nivå der man nå lykkes godt i å hente midler fra EUs rammeprogram. Det er helt nødvendig å kunne konkurrere om EU-midler fremover, og når de nasjonale forskningsinsentivene (RBO) avskaffes fra 2025 er vi bekymret for konsekvensene. Slike insentiver virker, og vi har behov for dem også fremover. Tomrommet ved bortfallet av RBO bør fylles med tilsvarende insentiver eller støtteordninger. Forskningsrådet har hatt en viktig rolle i å stimulere til deltakelse i rammeprogrammet. Denne rollen bør ikke svekkes, men heller styrkes.

Samspill og samarbeid

Forskningsaktørene og sektorene må spille godt sammen, både gjennom hvordan de utfyller hverandre og hvordan de samarbeider. I dagens forskningspolitikk for UH-sektoren er det økt oppmerksomhet på mangfold, og at universitetene kan dyrke sin egenart. Forskningsrådet kan være en viktig medhjelper for samarbeid mellom institusjoner og sektorer. Vi oppfordrer til å finne åpne og fleksible

rammer for hvordan slikt samarbeid kan stimuleres. Til dels er det en utfordring at rammene for hva som kan støttes settes for snevert og dermed treffer få.

Forskningsrådet bør få en enda tydeligere funksjon i å bryte ned siloer og silotekning. For eksempel vil den nødvendige overgangen til et mer bærekraftig samfunn og redusert karbonfotavtrykk kreve forskning innenfor (og på tvers av) en rekke fagområder. Sektorprinsippet og programstrukturen gjør dette for vanskelig i dag. Vi kan vinne mest på forskning som går over/på tvers av disiplinene og på tvers av sektorene.

Forskningsrådet bør også bidra til å skape nettverksmuligheter ved f.eks. finansiering av forskerskoler, konferanser eller andre arenaer hvor næring og UH-sektor kan møtes, diskutere og etablere samarbeid for morgendagens løsninger. Det er viktig at Forskningsrådet bidrar enda sterkere til sektormobilitet.

Samfunnsoppdrag

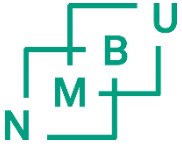
En nyvinning i langtidsplanen er samfunnsoppdrag, og ved NMBU er vi klare for å bidra til samfunnsoppdraget om bærekraftig fôr. Dette blir en testplattform nettopp for nye former for samspill og måter å møte samfunnsutfordringer på. Det er viktig å ikke undervurdere utfordringen i å lykkes med samfunnsoppdragene, og vi må sette inn nok ressurser og stå løpet ut. NMBU er opptatt av at man ikke beveger seg for raskt over til nye store utviklingsprosjekter for forskningssystemet, men gir samfunnsoppdragene tilstrekkelig oppmerksomhet slik at de har mulighet for å lykkes. Langsiktighet, tilstrekkelig forskningsfrihet og god kvalitetssikring er nøkkelord.

Dimensjonering av forskningssystemet

Vi ønsker også å rette oppmerksomheten mot dimensjoneringen av forskningssystemet. Det er i dag for mange som konkurrerer om de samme begrensede forskningsressursene. Alle i forskningssystemet kjenner på problemene som svært lav innvilgelse fra Forskningsrådet gir; stor ressursbruk for liten uttelling, uforutsigbarhet, tap av unge talenter m.m. Det er prosesser i gang i Forskningsrådet for at mindre ressurser skal brukes til å skrive og vurdere søknader. Vi håper de vil ha positiv effekt. NMBU ser likevel en risiko for at dette vil være å behandle symptomene, og at de reelle problemene man bør ta tak i handler om dimensjonering av forskningssystemet, karrierestrukturer og de ulike forskningssektorenes rolle. UH-sektoren og instituttsektoren er i for stor grad blitt konkurrenter om de samme begrensede finansieringsressursene. Her mener vi Forskningsrådet også har en rolle i å bidra til en god utvikling fremover.

Kvalitet i utvelgelsesprosesser

Det er nødvendig at kvalitetssikringen av prosjektene som Forskningsrådet finansierer er god, med konsistente og transparente vurderingsprosesser der faglig kvalitet vektlegges sterkt. Dette er et område der det har vært pekt på svakheter og vært stor debatt i senere år. De store kuttene som nylig er gjennomført i Forskningsrådets administrasjonsbudsjett kan gi enda større press på kvaliteten i søknadsbehandlingen. Utviklingen i styresystemet i Forskningsrådet har ført til at færre fagfolk er involvert i å fatte bevilgningsvedtak, noe som også kan gi lavere kvalitet i utvelgelsesprosessene.

Kvalitet i utvelgelsesprosessene er en forutsetning for at Forskningsrådet kan lykkes med sitt samfunnsoppdrag, og forbedringer av utvelgelsesprosessene bør prioriteres i den videre utviklingen av Forskningsrådet.

Med vennlig hilsen

Siri Fjellheim
Rektor

Finn-Arne Weltzien
Prorektor forskning

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

Kopi til: Norges forskningsråd v/Randi Aarekol Basmadijan